

koloniale reactie; rivaliteit en bondgenootschap in Europa; de Eerste Wereldoorlog.

Het ligt buiten de competentie van de recensent kritiek te oefenen op bovenvermelde opzet. Er is hier een schat aan informatie opgeslagen binnen een bestek dat recht doet aan moderne inzichten, waar iedere gebruiker z'n winst mee kan en zal doen. Een kostelijk en nuttig bezit.

J. van Gelderen

Inventaris van de archieven van de aartspriesters van de Hollandse Zending 1727-1853 (1867). Door H.L.Ph. Leeuwenberg en A.M.A. van Geloven. Utrecht, 1982. Rijksarchief Utrecht, Inventaris 16.

Kort na het ontstaan van het 'Utrechts schisma' stelde de Romeinse congregatie 'De Propaganda Fide' in 1727 de Hollandse Zending onder nog strakker toezicht dan tevoren. Tot 1795 werd zij rechtstreeks bestuurd door de pauselijke nuntius te Brussel, die de titel Superior droeg, en na diens vertrek door eveneens Italiaanse Vice-Superiores. Deze bestuursvorm bleef bestaan tot het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853.

De Zending bestond uit negen districten of aartspriesterschappen: het gecombineerde district Holland-Zeeland-Westfriesland, en verder Utrecht, Gelderland, Twente, Salland-Drente, Groningen, Friesland, Kleef-Berg en Lingen; de laatste twee werden voor het begin van de negentiende eeuw bij de Duitse missie gevoegd. De aartspriesters vormden de organisatorische schakels tussen de meestal in het buitenland verblijvende (Vice-)Superior en de geestelijken die de 'staties' bemanden. Ofschoon functie en bevoegdheden van de aartspriesters vooral administratief van aard waren en de archieven van de verschillende districten in uiteenlopende mate bewaard zijn gebleven, doet alleen al de omvang van deze inventaris (425 blz.) vermoeden, dat de lezers van *DNK* er heel wat van hun gading in zullen kunnen vinden. Het overgrote deel van het materiaal dateert immers uit de eerste helft van de negentiende eeuw: correspondentie met de (Vice) - Superior, de dienstdoende geestelijken, de overheid; visitatie-verslagen, lijsten, staten en opgaven van allerlei soort; financieel materiaal; stukken over seminaries en scholen; de neerslag van de steeds rijkelijk bloeiende wrijvingen en conflicten in de Zending. Dit alles biedt op velerlei manier mogelijkheden om direkt en indirekt door te dringen in het kerkelijk leven van alledag. Door de regionale en locale uitsplitsing van de archivalia is de inventaris ook in dit opzicht een uitstekende ingang. De aartspriesterschappen Holland en Utrecht vormden daarbij wel de hoofdmoot. Het is verleidelijk hier uitvoerig uit de inhoud te citeren om een indruk te geven van de soms onverwachte aard van het materiaal; ik volsta met een tweetal voorbeelden. Inv. nr. 2274 is een catalogus van de bibliotheek van de pastorie te Steenwijkerwold. De nrs. 2324-2325 zijn twee pakken verslagen van de Oost-Indische missie, opgemaakt door de apostolisch prefect Scholten (1833-1838). Dit zijn voorbeelden genomen uit de aartspriesterlijke archieven zelf, maar daarnaast worden in de inventaris nog een aantal gedeponeerde archieven beschreven. Zo vindt men er archivalia van het seminarie te 's-Heerenberg, van de 'Consulerende commissie van het R.C. Kerkgenootschap' ingesteld onder Lodewijk Napoleon en na-